

ماهیت شیطان چیست و چه ویژگی‌هایی دارد؟

شیطان چیست؛ چه خصوصیات و نحوه عملکردی دارد؟

- ماهیت شیطان چیست؟
 - آیا شیطان یک شخصیت واقعی است یا یک موجود خیالی و توهمی؟
 - نحوه عملکرد شیطان چیست و چه طور در ذهن انسان‌ها تولید فکر می‌کند؟
- تابه حال شده دچار افکار آزاردهنده و پریشان شوید؟ خواب‌های آشفته و منجرکننده ببینید و با ترس و دلهره از خواب بپرید؟ نسبت به اطرافیان تان سوءظن پیدا کنید و ناخواسته از آن‌ها متنفر شوید؟ نگرانی از آینده‌ای که هنوز نیامده و حسرت گذشته‌ای که سپری شده، قلب‌تان را بفشارد و آرامش‌تان را سلب کند؟ به نظر شما این‌گونه افکار چگونه تولید می‌شوند؟ آیا ذهن ما آن‌ها را تولید می‌کند، یا نتیجه القائاتی خارج از وجود ما هستند؟
- شیطان نام آشنایی است، که همه مردم دنیا او را می‌شناسند و پیروان تمام ادیان به دشمنی دیرینه‌اش با بشر و تلاشش برای سلب آرامش و انحراف انسان‌ها از مسیر حق، اعتقاد دارند. با این حال، در هیچ کدام از مکاتب روان‌شناسی و تربیتی روز دنیا، جایی برای شناخت شیطان به عنوان موجودی که با تولید افکار منفی، روند زندگی افراد را مختل کرده و سلامت روان‌شان را به خطر می‌اندازد، وجود ندارد؛ اگر کسی بابت افکار آشفته و پریشانی که ناخواسته به ذهنش هجوم می‌آورند، به درمان گاه‌های روان‌شناسی یا روان‌پزشکی مراجعه کند، تقریباً هیچ کدام از آن‌ها به نقش شیطان در این زمینه اشاره نمی‌کنند، چون خودشان هم اطلاعاتی درباره‌اش ندارند.

اطرافیان و خانواده افراد نیز به دلیل همین فقر آگاهی، معمولاً انگشت اتهام را به سمت خود بیمار می‌گیرند و او را تحت فشار می‌گذارند، که از این افکار دست بردارد و به مقابله با آن‌ها برخیزد، اما از آن‌جا که فرد با مکانیزم تولید این افکار آشنا نیست، تلاش‌هایش برای مقابله با آن‌ها در بسیاری از اوقات با شکست مواجه می‌شود و این خودش عاملی است، که به تشدید بحران

کمک می‌کند و بیمار را به واکنش‌هایی وامی‌دارد، که در نهایت به ضرر او و به نفع شیطان تمام می‌شود! در حالی که اگر افراد از نوع حملات شیطان آگاه باشند، به محض تولید این افکار سمت و سوی حمله و منشاء آن را تشخیص می‌دهند و این اندیشه‌های مسموم را از خود دور می‌کنند، اما به‌راستی شیطان چیست و چگونه و از چه راه‌هایی به ما حمله می‌کند؟

به چه موجود یا موجوداتی شیطان می‌گویند؟

اولین سؤالی که در حوزه شیطان‌شناسی با آن مواجهیم این است، که شیطان چیست یا کیست؟ اکثر افراد شیطان را معادل ابلیس می‌دانند و گمان می‌کنند، شیطان صرفاً همان موجودی است، که به دلیل سجده نکردن بر آدم و سرپیچی از دستور خدا از درگاه الهی رانده شد، اما در واقع آن شخص، ابلیس است. ابلیس، اسم خاص یکی از جنیان است، که به واسطه عبادت‌های بسیار ارتقاء رتبه پیدا کرده و در صف ملائکه قرار گرفته بود، اما پس از خلقت آدم با او حسادت کرد و همین حسادت زمینه‌ساز اخراج او از درگاه الهی را فراهم کرد.¹

اما شیطان چیست؟ شیطان اسم عام است و به هر موجودی که قصد دشمنی با انسان و به انحراف کشیدن او را داشته باشد، اطلاق می‌شود. بنابراین، هم ابلیس و دار و دسته‌اش که از جنیان هستند، شیطان‌اند و هم انسان‌های تحت ولایت او که دیگران را به گمراهی و انحطاط می‌کشانند، شیطان‌اند. پس ما در طول زندگی نه فقط با شخص ابلیس، بلکه با لشگریانی از شیاطین جن و انس مواجهیم؛ حتی خود ما هم گاهی از ولایت خدا خارج می‌شویم و در لشکر شیطان قرار می‌گیریم و آن زمانی است، که دیگران را به انجام عمل ناصواب و گناه تشویق می‌کنیم.

اما نحوه عملکرد شیطان چیست و چگونه افراد را از صراط مستقیم منحرف می‌کند؟

سوره اعراف، آیات 11 تا 13¹

نحوه عملکرد شیطان و نوع حملات او

گفتیم که خدا در اولین تجلی خود، ابتدا انسان را آفرید و سپس سایر موجودات را بر اساس ساختار نفس انسان و برای انسان خلق کرد. از این موضوع دو نتیجه مهم حاصل می‌شود، اول این که، آفرینش شیطان نیز مثل آفرینش سایر موجودات، به نفع انسان و برای رشد و کمال اوست و دوم این که، نوع حملات شیطان کاملاً با ساختار نفس انسان تناسب دارد. درباره موضوع اول، یعنی منفعت شیطان برای انسان در درس‌های بعدی به طور کامل صحبت می‌کنیم، اما درباره موضوع دوم یعنی هماهنگی حملات شیطان با ساختار نفس انسان، ابتدا باید مفهوم «صراط مستقیم» را متوجه شویم. زیرا شیطان وعده کرده در صراط مستقیم بنشیند و از چهار جهت جلو، عقب، راست و چپ، به انسان‌ها حمله کند.²

مفهوم صراط را پیشتر توضیح داده‌ایم، صراط مستقیم با توجه به قانون نسبت و رابطه بین دنیا و آخرت به راحتی قابل درک است. صراط مستقیم در واقع مسیری است که قرار گرفتن بر محور آن، در نهایت به تولد سالم می‌انجامد و نفس انسان را برای بهره‌مندی از شرایط زیستی آخرت و بهشت آماده می‌کند. پس صراط مستقیم یک جاده از جاده‌های کره زمین نیست، بلکه یک حقیقت نفسانی و معنوی است و مسیری است، که از درون نفس می‌گذرد. بر این اساس، انسان‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند؛ گروه اول، که روی صراط نیستند و در واقع اصحاب و لشکریان شیطان محسوب می‌شوند و گروه دوم یا مؤمنان، که روی صراطند و در نتیجه در معرض حمله‌های مداوم گروه اول و سایر لشکریان شیطان قرار دارند.

با تعریفی که از مفهوم صراط مستقیم کردیم، مشخص می‌شود، که حملات شیطان نیز درون نفس اتفاق می‌افتند؛ در واقع عرصه مبارزه و جنگ ما با شیطان، یک عرصه بیرونی و زمینی نیست، بلکه یک عرصه درونی و نفسانی است. به این صورت که شیطان از جلو، عقب، راست و چپ نفس به ما حمله می‌کند و در هر کدام از این جهات که ضعیف‌تر باشیم، از آن سو بیشتر هجوم می‌آورد. البته بیشتر اوقات حملات شیطان ترکیبی است و پس از آن که با حملات مداوم از یک سو مقاومت مان را شکست و خسته و فرسوده مان کرد، با یک حمله غافلگیرانه از سمتی دیگر، کاملاً زمین گیرمان می‌کند!

سوره اعراف، آیه 17²

توصیف هر کدام از حملات شیطان مقاله‌ای جداگانه می‌طلبید، که در درس‌های بعدی به‌طور کامل به آن‌ها می‌پردازیم، اما فعلاً جهت آشنایی و به‌عنوان جمع‌بندی بحث فعلی، این حملات را به اختصار معرفی می‌کنیم؛

• حمله از جلو، همان دغدغه‌های بی‌موردی است، که باعث ایجاد اضطراب و دلشوره نسبت به آینده می‌شود و افراد را از اتفاقاتی که معلوم نیست بیفتند یا نه، می‌ترساند.

• حمله از عقب، با به رخ کشیدن اشتباهات و یادآوری ناکامی‌ها و کدورت‌های گذشته همراه است.
• حمله از چپ، حمله از سمت نقاط ضعف است؛ به این صورت که از ضعف‌ها و لغزش‌گاه‌های افراد برای تشویق آن‌ها به گناه استفاده می‌کند.

• و در نهایت حمله از راست که خطرناک‌ترین حمله شیطان محسوب می‌شود و با یادآوری کمالات مادی و معنوی، افراد را به بیماری خطرناک خودشیفتگی و تکبر مبتلا می‌کند.